

Szabó Norbert–Nagyné Árgány Brigitta

A ZENEI KÖZLÉS FEJLETTSÉGI SZINTJÉNEK VIZSGÁLATA ELSŐÉVES CSECSEMŐ- ÉS KISGYERMEKNEVELŐ, ÓVODAPEDAGÓGUS ILLETVE TANÍTÓ ALAPSZAKOS HALLGATÓK KÖRÉBEN**Bevezetés és elméleti megközelítés**

Az óvodapedagógusok és a tanítók képzésbe való belépésekor az alkalmassági vizsgák tapasztalatai alapján huzamosabb ideje érzékelhető, hogy a zenei alapképesség területén alapvető hiányosságok mutatkoznak, melyek létrejöttében a korábbi iskolai szinteknek (általános iskola alsó- és felső tagozat, középiskola stb.) meghatározó szerepe van. Az 1980-as évektől kezdve jelentek meg olyan publikációk, melyek rámutattak arra, hogy zenei nevelésünkön „rés” támadt: az ének-zene órák száma fokozatosan csökkent, a nyolcvanas években nem volt alkalmassági vizsga ének-zenéből a tanítóképzőkben, az ének-zene tantárgyat egyre kevésbé preferálták a tanulók a tantárgyak rangsorában. A tantárgyi attitűdök struktúráját elemezte felső tagozatos és középiskolai tanulók körében Takács Viola.¹ Ennek során rávilágított az ének-zene tárggyal kapcsolatos attitűdökre is. Eredményei szerint: „Az ének a kisebb gyerekek szemében még „pihentető”, „kellemes” és „könnyű”, de a középiskolában már csak „könnyű.”² Ebbe a kutatási paradigmába illeszkedik L. Nagy Katalin kutatásainak egy része, aki a tantárgyak helyzetét feltáró kérdőíves vizsgálatot végzett pedagógusok körében az iskolai ének-zene tanítás tantárgyi problémáinak feltárása céljából.³ Az adatok tükrében megállapítja, hogy: „a tantestület szemében a többi tárgyhöz viszonyítva az utolsó előtti, a gyerekek és a szülők értékítéletében pedig utolsó helyet foglalja el az ének-zene a tanárok véleménye szerint.”⁴ Dohány Gabriella középiskolások tantárgyi preferenciáit vizsgálta ének-zene tagozatos, gimnáziumi és szakközépiskolai tanulók körében.⁵ Eredményei azt mutatták, hogy a gimnazisták esetében „az ének a legutolsó tantárgyi csoportba sorolódott, közvetlenül a matematika és a fizika elé.”⁶ A negatív hozzáállás mögött ugyanakkor elsősorban nem a kedvezőtlen órai tapasztalatok állhatnak, hanem például az énekórai tevékenységek alakulása.

¹ TAKÁCS Viola: *Tantárgyi attitűdök struktúrája*, Magyar Pedagógia, 2001/3. 301–318. (Továbbiakban TAKÁCS, 2001)

² Uo. 316.

³ L. NAGY Katalin: *Az ének-zene tantárgy helyzete egy kérdőíves felmérés tükrében*. <http://ofi.hu/az-enek-zene-tantargy-helyzete-egy-kerdoives-felmeres-tukreben-2009> [2018. 10. 27.]

⁴ Uo. 2009.

⁵ DOHÁNY Gabriella: *A zenei műveltség és az ének-zene tanulásával kapcsolatos háttérváltozók összefüggéseinek empirikus vizsgálata a középiskolás tanulók körében*, PhD értekezés, Szeged, 2013. http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1943/1/Disszertacio_dohany.pdf [2018. 05. 10.]

⁶ Uo. 131.

Jelentősek továbbá az utóbbi évtizedben Janurik Márta,⁷ Pethő Villő⁸ és Józsa Krisztián⁹ kutatásai, akik a zeneoktatás eredményességének vizsgálatában a tanulók által átélt élményekre, a tanulóknak a klasszikus zenéhez való viszonyára, továbbá az elsajátítási motiváció jelentőségére helyezik a hangsúlyt.

A pedagógusképzés vonatkozásában Darabos Ferencné¹⁰ első- és másodéves tanító szakos, nem ének-zene szakkollégista főiskolai hallgatókat vizsgált (n=134). A szerző adatai szerint a hallgatók 28%-a járt zeneiskolába és 75%-a részesült a középiskolában zenei nevelésben. A fiatalok a legtöbb zenei élményt tanórán kívül szerezték (énekkar, szakkör), és nem kedvelték a gimnáziumi zeneoktatást. Az írás végső konklúziói a következőkben foglalhatók össze: „Összességében azonban gyakorlatilag nem lehet építeni a hallgatók ének-zene tudására.”¹¹ Réti Anna 1989-ben¹² írt egy rövid feljegyzést a Budapesti Tanítóképző Főiskolán tett zenei alkalmassági vizsgákkal kapcsolatban. Megállapította, hogy az alkalmatlan jelöltek (6,8%) 15%-a felkészületlen volt, 47%-ának tonalitás érzéke volt kialakulatlan, míg 24% zenei memóriájával, hangmagasságérzékelével akadt probléma, 14% pedig nem rendelkezett egészséges énekhanggal és hangterjedelme szűk volt. Szintén az alkalmassági vizsgákkal kapcsolatos elemzést végzett Kis Jenőné dr. Kenesei Éva, aki a Kaposvári Egyetemre jelentkezők vizsgaeredményeit elemezte 2002 és 2007 között.¹³ A képzésbe belépő tanító- és óvodapedagógus hallgatók zenei hallásának vizsgálatával foglalkozott Turmezeyné Heller Erika.¹⁴ Felmérésében az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának 260, nappali tanrendű, elsőéves hallgatója vett részt. A vizsgálat során alkalmazott tesztek mindegyike felismerésen, mint zenei tevékenységen alapult. Az eredmények szerint „a hangszeres tapasztalattal rendelkezők minden feladatban az átlag fölött teljesítettek.”¹⁵ Egy későbbi kutatás során nappali tanrendű óvodapedagógus hallgatók (n=46) zenei képességeinek mérésére került sor (zenei hallás, zenei olvasás és zenei közlés) Erős Istvánné tesztjeinek felhasználásával.¹⁶ E kutatás eredményei szerint „a zenei közlés bármely területét nézve a hallgatók meglehetősen tájékozatlanok és bizonytalanok mind az ismereteket, mind azok helyes alkalmazását tekintve.”¹⁷ E komplex kutatás témái között jelent meg továbbá az

⁷ JANURIK Márta: *Áramlatélmény az iskolai ének-zeneórákon*, Magyar Pedagógia, 2007/4. 295–320. (Továbbiakban JANURIK, 2007)

⁸ JANURIK Márta–PETHŐ Villő: *Flow élmény az énekórán a többségi és a Waldorffiskolák összehasonlító elemzése*, Magyar Pedagógia, 2009/3. 193–226.

⁹ JÓZSA Krisztián: *Az elsajátítási motiváció*, Műszaki, Bp., 2007.

¹⁰ DARABOS Ferencné: *Főiskolai helyzetjelentés egy felmérés alapján*, In: *Az ének-zene tanítása*, A Művelődési Minisztérium módszertani folyóirata, 1988/3. 105–108.

¹¹ Uo. 106.

¹² RÉTI Anna: *Az alkalmassági vizsgáról*. *Az ének-zene tanítása*, 1989/4. 145–146.

¹³ KIS Jenő Kálmánné–dr. KENESEI Éva: *Változások a tanító szakos hallgatók zenei tanulmányai-ban és műveltségében*, Doktori (PhD) értekezés, Veszprém, 2010. http://konyvtar.uni-pan-non.hu/doktori/2010/Kis_Jenone_dissertation.pdf [2017. 05. 20.]

¹⁴ TURMEZEYNÉ Heller Erika: *A tanító- és óvodapedagógus-képzésbe belépő hallgatók zenei hallásának vizsgálata*. *Pedagógusképzés*, 2007/1–2. 85–96.

¹⁵ Uo. 96.

¹⁶ NAGYNÉ ÁRGÁNY Brigitta: *A zenei előképzettség összetevőinek komplex vizsgálata óvodapedagógus és tanító alapszakos hallgatók körében a Kaposvári Egyetemen*, (Doktori disszertáció) 2019. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/19302/nagyne-argany-brigitta-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [2024. 02. 20.] (Továbbiakban NAGYNÉ, 2019)

¹⁷ Uo. 106.

ének-zene órák kedveltségének vizsgálata az adott alapszakok hallgatóinak körében. Az eredmények alapján megállapítható, hogy az ének-zene tárgy kedveltsége az iskolafokokozatokon előre haladva jelentősen csökken. A tanítóképzés zeneoktatásának eredményességére, illetve a belépő hallgatók zenei kompetenciáira irányuló korábbi elemzések tehát leginkább diagnosztizálják a kialakult helyzetet, melyet többek között a pedagógusok (elsősorban a tanítók) zenei képzettségével, a középfokú oktatás zenei képzésével, az elméleti oktatás túlsúlyával és a felsőoktatást megelőző pozitív és negatív zenei élményekkel hoznak kapcsolatba. Mindössze néhány kutatásban¹⁸ találunk javaslatokat a helyzet orvoslására az egyes iskolai szintek vonatkozásában, a felsőoktatást is érintve.

A témakör nemzetközi kutatási hátterét tekintve az óvó- és tanítóképzős hallgatók zenei alapképességeivel kapcsolatos kutatások jórészt eltérő közoktatási rendszerekre épülve, változatos kutatási módszereket alkalmazva, sokszínű megközelítésben jelennek meg néhány külföldi szakmai publikációban már a 20. század közepétől kezdődően.¹⁹ A terület feltárásának akadálya, hogy az egyes országok e képzéseket érintő alapképzései nem egyeznek meg. Továbbá Európa országainak egy részében (például: Németország, Ausztria, Csehország, Szlovákia, Málta) az óvodapedagógus képesítés a középfokú oktatáshoz kapcsolódó végzettség, illetve a zenei foglalkozásokat nem az óvodapedagógus, hanem az erre az életkorra specializálódott zenetanár („preschool music teacher”) tartja. A tanító szakhoz kötődően pedig a legtöbb országban az alapfokú oktatás keretében zenét tanító pedagógusokat szintén a zeneművészeti felsőoktatás adja („elementary music teacher”). Ugyanakkor a kapcsolódó kutatások kiindulási pontjai több esetben hasonlóak jelen írás témájához vagy azt jól kiegészíthetik. Így például az alapfokú zenei oktatás kevésbé eredményes voltának okaként a tanítók gyenge zenei képzettségét,²⁰ a pedagógusképzésben a művészeti órákra szánt időkeret csökkentését²¹ említik, míg ezt a hallgatók magabiztosságának és önbizalmának hiányával²² és minimális zenei előképzettségével magyarázzák. A változatos kvantitatív és kvalitatív kutatási módszerek ugyanakkor bizonyítják, hogy a zenei nevelés eredményessége nagyon összetett kérdés, mely különböző tényezők

¹⁸ JANURIK, 2007; NAGYNÉ, 2019

¹⁹ G. RIGGS, Ronald: *A Survey of the Musical Background of Students Attending the St. Cloud State Teachers College*. 1947. [A Survey of the Musical Background of Students ...](#) [2024. 04. 10.]; GIFFORD, Edward: *The Musical Training of Primary Teachers: Old Problems, New Insights and Possible Solutions*. British Journal of Music Education, 1993. Volume 10 Issue 01 March 3–46. (Továbbiakban GIFFORD, 1993.); SUŠIĆ, Blaženka Bačlija: *Preschool Teachers' Music Competencies Based on Preschool Education Students' Self-Assessment*. Croatian Journal of Education, 2018/1. (20.) 113–129.; SUOMI, Henna: *Future primary school teachers lack the necessary competence to teach music*. Proceedings of the International Society for Music Education 34th World Conference on Music Education. Published in Australia in 2020 International Society for Music Education (ISME), Suite 148 45 Glenferrie Road 545–553. <https://www.isme.org/sites/default/files/documents/Proceedings%20final%202020%20ISME%20WORLD%20CONFERENCE.pdf> [2024. 02. 20.]

²⁰ GIFFORD, 1993

²¹ RUSSELL-BOWIE, Deirdre: *Cross-national Comparisons of Background and Confidence in Visual Arts and Music Education of Pre-Service Primary Teachers*. 2010. Australian Journal of Teacher Education, 2010/4. (35.) 64–78. <http://ro.ecu.edu.au/ajte/vol35/iss4/5> [2017. 09. 15.]

²² KOUTSOUPIDOU, Theano: *Self-Assessment in Generalist Preservice Kindergarten Teachers' Education: Insights on Training, Ability, Environments, and Policies*. Arts Education Policy Review, 2010/3. (111.) 105–111. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10632911003626937> [2017. 09. 17.]

kölcsönhatása által befolyásolt (például: zenei előképzettség, személyes zenei beállítódás, magabiztosság, a zeneterem felszereltsége, tanulási stílusok, pozitív hozzáállás, szülői háttér). A megoldásra tett javaslatok több új perspektívát tárhatnak fel, túlmutatva az adott probléma diagnosztizálásán. Ezek lehetnek: az oktatás szempontjából a hallgatóknak – pozitív hozzáállásukra alapozva – minél több művészeti lehetőség biztosítása, a tantervekbe több zenei modul beiktatása, a kiscsoportos órák lehetőségének megadása. A pályán lévő pedagógusok számára pedig gyakorlatorientált képzések szorgalmazása (például: műhelymunkák, szakirányú továbbképzések, workshopok), oktatási segédanyagok létrehozása, a szakirányú helyi és online továbbképzések gazdagítása és hatékonyabbá tétele,²³ továbbá segítségképp a közoktatásban művészeti szaktanácsadók foglalkoztatása.²⁴

A zenei képességek definiálására az egyik legelfogadottabb álláspont Gembriától származik, mely szerint „Zenei képességen sok faktor összessége érthető. Ide tartoznak a hangszerezés és éneklési képességek, a zenespecifikus kognitív folyamatok, az érzelmi és zenei tapasztalatok, a motiváció, a zenei preferenciák, attitűdök és érdeklődés.”²⁵ A hazai zenei képességvizsgálatok során többféle feladatrendszer került előtérbe, melyek közül a különböző típusú feladatok meghatározásában Erős Istvánné képességvizsgálatai²⁶ (1. táblázat) több esetben jelentettek kiindulópontot.²⁷ Turmezeyné Heller Erika és Máth János a zenei írás-olvasási képesség fejlődésének longitudinális vizsgálatát végezte 2–8. osztályosok körében, melynek során a kutatás célja a zenei notációval kapcsolatos ismeretek, képességek fejlődési sajátosságainak feltárása volt. A kutatás feladatrendszerében megkülönböztetésre és szétválasztásra kerültek a zenei tevékenységet nem igénylő ismeretek a zenei tevékenységektől. Így a zenei tanulás folyamatát tekintve négy szintet (1. ábra) különítettek el, melyek egymásra épülnek. Ezek közül legelső az ismeretek szintje, melynek során nem kapcsolódik zenei hangzás a feladatokhoz. Eredményeik szerint a „notációs képességek szignifikánsan fejlődnek 4–8. osztály között, azonban a fejlődés lényegesen lelassult a 2–4. osztályban tapasztaltakhoz képest”.²⁸

²³ ÖZMENTEÚA, Sabahat–GÜRGENB, Elif Tekin: *Pre-school and elementary school pre service teachers' learning outcomes for music*. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2010/9. 444–449. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810022834> [2017. 09. 14.]

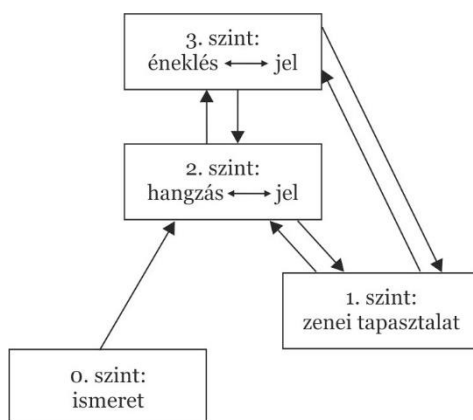
²⁴ HOLDENLAND, Hilary–BUTTON, Stuart: *The teaching of music in the primary school by the non-music specialist*. *British Journal of Music Education*. 2006/1. (23.) 23–38. <http://dro.dur.ac.uk/1974/1/1974.pdf?DDD29+ded4ss> [2017. 09. 20.]

²⁵ GEMBRIS, Heiner: *Grundlagen musikalischer Begabung und Entwicklung*. Wissner-Verlag, Augsburg, 1997. 488.

²⁶ ERŐS Istvánné: *Zenei alapképesség*. Szerk.: Nagy József. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993. (Továbbiakban ERŐS, 1993)

²⁷ TURMEZEYNÉ HELLER Erika–MÁTH János–BALOGH László: *Zenei képességek és iskolai fejlesztés*. *Magyar Pedagógia*, 2005/2. 207–236. (Továbbiakban TURMEZEYNÉ–MÁTH–BALOGH, 2005); NAGYNÉ ÁRGÁNY Brigitta: *A zenei nevelés egyes kérdéseinek vizsgálata óvodapedagógus hallgatók körében*. In: Dávid János (szerk.) *Tanszéki tanulmányok*. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Szakmódszertani Tanszék, Kaposvár, 2014. 78–110.

²⁸ TURMEZEYNÉ Heller Erika–MÁTH János: *A zenei írás-olvasási képesség fejlődésének longitudinális vizsgálata 2-8. osztályosok körében*. *Geniusz Műhely, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, MATEHETSZ Kiadványsorozata*, 2014. 22.

A zenei tanulás folyamatának szintjei (1. ábra)²⁹

Az egyes zenei adottság- és képességvizsgáló tesztek szisztematikus összefoglalását Dombiné Kemény Erzsébet végezte el.³⁰ Ennek során 29 zenei tesztéről és azokhoz kapcsolódóan 87 féle zenei képességről olvasható említés, melyek meghatározásában közel sincsenek egységes nézőpontok. Ugyanakkor legtöbb esetben, amikor zenei tevékenység is kapcsolódik a felméréshez, akkor a feladatok lényegi elemét a zenei azonosság-különbözőség hallás utáni megkülönböztetése adja. A zenei adottságokat tekintve a legelső standardizált zenei teszt elkészítője Carl Seashore volt (1919), tesztjének célja (Seashore Measures of Musical Talent, átdolgozások: 1939; 1956; 1960) a zenei tehetség vizsgálata a 10 és 22 év közötti korosztályában. E vizsgálattal párhuzamosan és ezt követően említést kell tennünk Arnold Bentley (Measures of Musical Abilities, 1966), Wing (1939, 1948, 1957, 1961), Drake (1954; 1957), Farnum (1969) tesztjeiről. Kiemelkedők továbbá Edvin Gordon tesztjei (Musical Aptitude Profile 1965 és 1988 és az Advanced Measures of Music Audiation 1989), melyek szinte egyeduralmuk az angol nyelvterületen. A zenei teljesítménytesztek többsége valamilyen formában vizsgálja a zenei notáció elsajátításának mértékét is. Ezek közül említést kell tennünk a Colwell által készített Music Achievement Testről,³¹ mely a zeneoktatás eredményességének ellenőrzésére elterjedt az Egyesült Államokban az alapfokú oktatás területén. Ugyanakkor elmondható, hogy a teljesen más oktatási rendszerekre kidolgozott tesztek alkalmazása korlátozott.

Ezért a bemutatandó kutatáshoz kapcsolódóan a feladattípusok kialakításában iránymutató Erős Istvánné (1993) vizsgálata volt, aki az általa fejlesztett tesztben a zenei észlelést, a notációval kapcsolatos képességeket és az éneklési képességet a hazai oktatás színterein vizsgálta 3–23 éves korig, az általa mért képességek összességét zenei alapképességeként definiálva. Kétdimenziós modellt

²⁹ TURMEZEYNÉ–MÁTH–BALOGH, 2005. 219.

³⁰ DOMBINÉ KEMÉNY Erzsébet: *A zenei képességeket vizsgáló standard tesztek bemutatása, összehasonlítása és hazai alkalmazásának tapasztalatai*. In: Czeizel E.–Batta A. (szerk.): *A zenei tehetség gyökerei*. Mahler Marcell Alapítvány–Arktisz Kiadó, Budapest, 1992. 207–248. (Továbbiakban DOMBINÉ, 1992)

³¹ DOMBINÉ, 1992. 229.

alkotott, mely a zenei hallási képességet 14 képességre osztja (1. táblázat), a zenei tevékenységeket kommunikációs folyamatként értelmezve.³² Megfogalmazása szerint a „zenei közlés képessége a kommunikációnak a kéttagú, képzetkapcsolatokkal jellemezhető síkja, amelyben a hangzás és a jelrendszer egy közös közbülső struktúrával alkot kapcsolatot.”³³

	Hallás	Közlés	Olvasás	Írás
Melódia	Dallamhallás	Dallamközlés	Dallamolvasás	Dallamírás
Harmónia	Hangzathallás	Hangzatközlés	Hangzatolvasás	Hangzatírás
Ritmus	Ritmushallás	Ritmusközlés	Ritmusolvasás	Ritmusírás
Hangszín	Hangszínhallás			
Dinamika	Dinamika hallás			

A zenei alapképesség modellje (1. táblázat)³⁴

Vizsgálata a zenei percepciót vizsgáló feladatokon kívül énekes és a zenei írás-olvasással kapcsolatos feladatot is tartalmaz hét vizsgálati csoportra vonatkozóan, melyek közül egy kapcsolódik a felsőoktatáshoz (19–23 éves tanárképző főiskolai ének szakos hallgatók).

A következőkben bemutatandó kutatás újdonsága egyrészt abban rejlik, hogy fő kérdéskörei egyes elemeit tekintve ugyan kapcsolhatók korábbi vizsgálatokhoz (pl.: zenei alapképességek mérése), míg más elemei a korábbi kutatásokat kiegészítik (háttérkérdésekkel való kapcsolatok feltárása) és összefüggéseikben azok eredményeit gazdagíthatják. Mindezt egy speciális területre koncentrálna (pedagógusképzés), az adott képzési terület zenepedagógiai kutatásait erősítve.

Kutatási célok és kutatási kérdések

A longitudinálisra tervezett kutatás célja a képzésbe a 2023/2024. tanévben belépő nappali és levelező tanrendű, csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus és tanító alapszakos hallgatók (n=90, lány: n=81, fiú: n=9) zenei alapképességeinek feltárása a zenei alkalmassági vizsgánál összetettebb, több írásbeli és szóbeli feladatból álló, a zenei tanulmányok megkezdéséhez és a zenepedagógiai munka pontosabb tervezéséhez hasznos, differenciált képességfelmérés során. Azon zenei kompetenciákra fókuszálva, melyeknek fejlettségi szintje a kisgyermekkor zenei nevelés gyakorlatának élményszerű megvalósításához szükséges. Mindezen túl az egyes részterületek közötti kapcsolatok elemzése, háttérváltozókkal való összevetése és az eredmények tükrében javaslatok és további kutatási irányok kijelölése a zenepedagógiai munka hatékonyságának növeléséhez a felsőoktatás e területén.

³² Bár egyes kutatók (TURMEZEYNÉ–MÁTH–BALOGH, 2005) ennek fogalomhasználatát némely esetben vitatják.

³³ ERŐS, 1993. 22.

³⁴ Ua.

A kutatás fő kérdéskörei az alábbiak:

- Hogyan jellemezhető az adott képzésekbe belépő hallgatók zenei alapképességeinek fejlettségi szintje a zenei közlés vizsgált területein?
- Milyen kapcsolat mutatható ki a zenei közlés alapképességének fejlettségi szintje és a hallgatók alapszakja között?
- Van-e összefüggés a zenei közlés alapképességének fejlettségi szintje és a korábbi zeneiskolai tanulmányok között?
- Van-e összefüggés a zenei közlés alapképességének fejlettségi szintje és a korábbi általános- vagy középiskolai kórusban való éneklés között?
- Van-e összefüggés a zenei közlés alapképességének fejlettségi szintje és a hallgatók saját zenei képességének megítélése között?

A mérőeszköz

A 2023/2024. tanév őszi végzett vizsgálatok írásbeli és szóbeli zenei tesztet tartalmaztak: a zenei hallás felmérését hallás utáni éneklési és ritmikai feladatokkal, a zenei közlés vizsgálatát jelek megnevezésével, ritmusközlést ritmuskiegészítéssel és tagolással. Jelen írás az írásbeli feladatok, azaz a zenei közlés eredményeit foglalja össze. Ehhez Nagyné papíralapú tesztjét alkalmaztuk mint mérőeszközt, amelyben a hallgatók a zenei közlés fejlettségét mérő írásbeli feladatokat és a kapcsolódó háttérváltozókat tartalmazó kérdőívet (online) töltötték ki.

A korábban említett, Erős Istvánné és kollégái által kidolgozott írásbeli és szóbeli zenei tesztek közül az alábbi fő feladattípusok kerültek alkalmazásra:

1. a zenei hallás vizsgálata hallás utáni reprodukcióval (hangközhallás, dallamok visszaéneklése és ritmusok visszatapsolása)
2. a zenei közlés vizsgálata jelek megnevezésével, kiegészítéssel és tagolással az alábbiak szerint:

Dallamközlés

Jelek megnevezése:

A feladat a szolmizációs nevek beírása a hangjegyes kottába, a megadott kezdőhang alapján. Ennél a feladatnál a dallamok kottaképe adott volt, a szolmizációs neveket kellett a hangok alá írni, a kezdőhangnak megfelelően, illetve ahhoz viszonyítva. A kottaképek között előjegyzés nélküliek (1., 3., 4. példa), egy kereszt (5. példa) és egy bé előjegyzésűek (2. és 6. példa) fordultak elő. Az egyes itemekhez adható pontszámok: 1. item: 0–8 pont, 2. item: 0–11 pont, 3. item: 0–8 pont, 4. item: 0–9 pont, 5. item: 0–10 pont, 6. item: 0–8 pont. Összesen maximum: 54 pont.

Nevek jelölése:

Betűkottás dallamok vonalrendszerbe írása megadott ritmussal és megadott kezdőhanggal. E feladat esetében egy alkalommal (10. item) volt szükség az adott hang módosítására vagy előjegyzés kitévésére. Az egyes itemekhez adható pontszámok: 7. item: 0–8 pont, 8. item: 0–9 pont, 9. item: 0–8 pont, 10. item: 0–11 pont. Összesen maximum: 36 pont.

Abc-s nevek meghatározása kottakép alapján:

Az összesen 14 hang közül 9 db (64, 28 %) törzshang, azaz módosítás nélküli hang volt. A 11. itemhez adható pontszámok: 0-14 pont. Összesen maximum: 14 pont.

Ritmusközlés

Ritmuskiegészítés:

Ritmussorok kiegészítése megadott ütemmutatónak megfelelően. A feladat kettő, négy ütemből álló ritmussort tartalmazott, melyek egyike 2/4-es (egyszerű páros), másik pedig a 3/4-es (egyszerű páratlan) ütemű volt. Az előre megadott ütemek elemeit is fel lehetett használni, tilos csak azok változtatás nélküli megismétlése volt. Az egyes itemekhez adható pontszámok: 12. item: 0-2 pont, 13. item: 0-2 pont. Összesen maximum: 4 pont.

Tagolás:

A feladat a ritmussorok ütemekre tagolása volt megadott ütemmutató szerint. A feladat során három egyszerű (kettő páros és egy páratlan) ütemre vonatkozóan kellett behúzni az ütemvonalakat. Az ütemek között kizárólag negyed alapúak kaptak helyet. Az egyes itemekhez adható pontszámok: 14. item: 0-3 pont, 15. item: 0-3 pont, 16. item: 0-2 pont. Összesen maximum: 8 pont.

A teljes teszten elérhető maximum pontszám: 116 pont. Az adatok értékelése és elemzése itemenként és feladattípusonként egyenként, majd összesítve, százalékosan történt az IBM SPSS v29 program alkalmazásával. A zenei alapképességek fejlettségi fokát az Erősné (1993) által definiált öt szinthez rendeltük az alábbiak szerint (2. táblázat):

<i>képesség foka</i>	<i>százalékérték</i>
kialakult képesség	86-100%
kialakuló képesség	66-85%
közepesen fejlett képesség	36-65%
kezdeti fejlettségű képesség	16-35%
kialakulatlan képesség	0-15%

A zenei alapképesség foka az elért százalékos eredmény alapján³⁵ (2. táblázat)

A mérőeszközünk megbízhatósága jónak mondható, a teljes teszt, az összevont résztesztek és feladatok Cronbach- α értékeit a 3. táblázat tartalmazza.

<i>Feladat</i>	<i>Itemek száma</i>	<i>Cronbach-α</i>
1. feladat	n=6	0,85
2. feladat	n=4	0,88
3. feladat	n=14	0,96
4. feladat	n=2	0,89

³⁵ ERŐS, 1993. 150

5. feladat	n=3	0,79
<i>Szolmizációs ismeretek (1. és 2. feladatok)</i>	n=10	0,91
<i>ABC-hangok ismerete</i>	n=14	0,96
<i>Ritmus ismeretek (4. és 5. feladatok)</i>	n=5	0,87
Teljes teszt	n=29	0,90

A kutatás során alkalmazott zenei teszt megbízhatósági mutatói (n=90) (3. táblázat)

A háttérkérdéseket tartalmazó kérdőív első részében a hallgató születési- és érettségi vizsgájának évére, legmagasabb iskolai végzettsége kérdeztünk rá, valamint arra, hogy jelenleg melyik képzési formában, melyik tagozatra és alapszakra jár. A következő blokkban arra voltunk kíváncsiak, hogy az alap- és középfokú tanulmányai során mennyire kedvelte az ének-zene órákat. 6 fokú Likert skálán lehetett a kedveltség fokát megjelölni (0=egyáltalán nem kedveltem, 5=nagyon kedveltem). A korábbi zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatban három kérdést tettünk fel (Járt-e zeneiskolába/alapfokú művészetoktatási intézménybe? Ha igen, hol, mit tanult és mennyi ideig? Tanult-e más módon valamilyen hangszerezen/hangszereken játszani/énekelni, hol, mit tanult és mennyi ideig?). Ezen kívül arra is rákérdeztünk, hogy az „Alapfokú/középfokú tanulmányai során énekelt-e kórusban? Ha igen, írja a sor mellé, mennyi ideig!”.

A hallgatók zenei énképének kutatásunkhoz kapcsolódó részterületeinek feltérképezésére is kísérletet tettünk. Ezeket a kérdéseket azért tartottuk fontosnak, hiszen a zenei énkép egy olyan affektív tényező, amely nagyban befolyásolja a zenéhez és zenei tevékenységekhez való hozzáállást, valamint a zenei képességek fejlődésére is hatást gyakorolhat.³⁶

Ehhez kapcsolódva három kérdést tettünk fel:

1. „Le tudna-e kottázni egy egyszerű gyermekdalt?” (válaszopciók: 1. igen, 2. kis segítséggel biztosan, 3. nem),
2. „Meg tudna-e tanulni kotta alapján egy egyszerű gyerekdalt?” (válaszopciók: 1. igen, 2. kis segítséggel biztosan, 3. nem)
3. „Karikázza be (jelölje X-szel), mit gondol, milyen mértékben rendelkezik a szakjához, leendő hivatásához szükséges zenei előképzettséggel (ismeretek, készségek, képességek).” Válaszopciók: 0=nagy hiányosságaim vannak e téren; 5=úgy gondolom, rendelkezem a szükséges előképzettséggel.

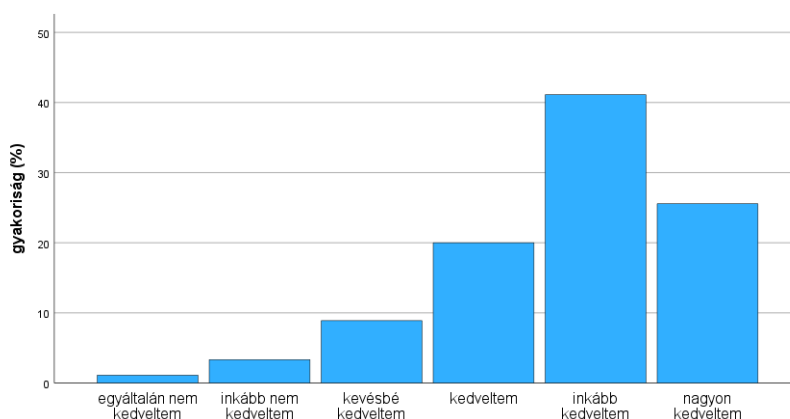
Eredmények

Kutatásunkat a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campusának 2023/24-es tanévének elsőévfolyamos hallgatói között végeztük. A részvétel önkéntes volt. Az írásbeli feladatlapot és a háttérkérdőívet 90 hallgató töltötte ki (lány: n=81, 90%, fiú: n=9, 10%). A lányok és fiúk aránytalan részvételét nem a fiúk alacsony kitöltési hajlandóságának tulajdonítjuk, hanem annak, hogy a

³⁶ JANURIK Márta–SZABÓ Norbert–JÓZSA Krisztián: *A zenei énkép jellemzői és összefüggése a zenei képességekkel hetedik osztályosok körében*. Magyar Pedagógia, 2020/2. (120), 171–200.

képzésben is hasonlóak a nemi arányok. Ezt és a mintanagyságot is figyelembe véve a nemi különbségek feltárására jelen tanulmányunkban nem térünk ki.

A hallgatók 43%-a ($n=39$) nappali-, 57%-a ($n=51$) levelező tanrendű. Nagy többségük (92%, $n=83$) állami ösztöndíjas, csak 8%-uk ($n=7$) tanul költségtérítéses formában. A kitöltők közel fele (48%, $n=43$) tanító alapszakos, a minta további részét 28%-át ($n=25$) a csecsemő- és kisgyermeknevelők, 24%-át ($n=22$) az óvodapedagógusok alkotják. Az életkorban nagy szórás mutatható ki a teljes mintán (átlagéletkor: $M=27,3$; $SD=9,03$, a legidősebb hallgató 50 esztendő, a legfiatalabb 18). A nappali és a levelező alapszakra járók életkora szignifikánsan eltér egymástól (nappali: $M=20,51$, $SD=0,94$; levelező: $M=32,52$, $SD=8,97$; $t=-9,49$, $p<0,001$). Az életkor szempontjából két csoportot hoztunk létre, a 25 évnél fiatalabb ($N=53$) és annál idősebb ($M=37$) csoportot. Azért a 25 évet választottuk határvonalként, mert úgy gondoljuk, hogy az ennél fiatalabbak még a középiskola vagy szakképzés elvégzése után, legfeljebb néhány év munkatapasztalattal, első diplomájuk megszerzése előtt állnak. A 25 évnél idősebbek már minimum 4-5 éves munkatapasztalattal a hátuk mögött és/vagy már diplomával is rendelkezhetnek/rendelkeznek. Ezt alátámasztják a végzettséggel kapcsolatos eredmények is. A kitöltők 81%-a ($n=73$) középfokú végzettséggel-, 11%-a ($n=10$) felsőfokú szakképesítéssel-, 6%-uk ($n=5$) főiskolai-, 2%-uk ($n=2$) egyetemi végzettséggel rendelkezik.



Az ének-zene órák kedveltsége az általános iskolában (2. ábra)

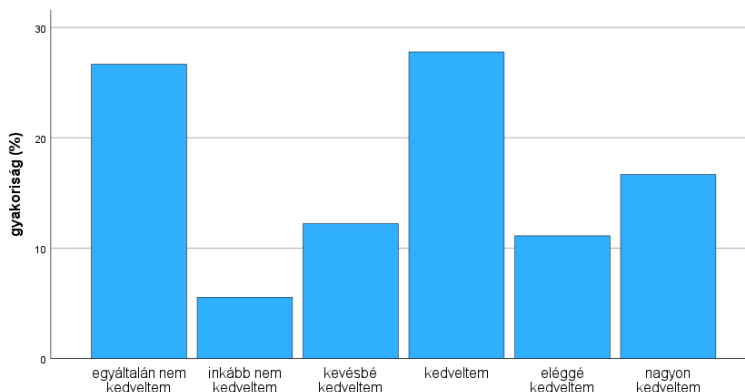
Az ének-zene óra kedveltsége

A válaszadók az ének-zene órát az általános iskolában inkább kedvelték ($M=3,73$, $SD=1,11$), amit az átlagérték mellett a gyakorisági mutatók is alátámasztanak, hiszen legtöbbször ezt a válaszopciót (41%, $n=27$) jelölték meg (2. ábra).

A 6 fokú Likert-skála alkalmazásának köszönhetően, a tantárgy kedveltségét két csoportra – egy, az ének-zene kedveltségéről inkább negatívan és egy, az inkább pozitívan nyilatkozó csoportra – tudtuk bontani. A két csoport között szignifikáns különbséget tudtunk kimutatni. A hallgatók többsége az általános

iskolában inkább kedvelte az énekórát (inkább pozitívan nyilatkozó csoport: $M=0,13$, $SD=0,34$; inkább negatívan nyilatkozó csoport: $M=0,86$, $SD=0,34$; $t=-10,17$, $p<0,001$). Az általános iskolai ének-zene órák negatív irányú kedveltségéről a válaszadók 13%-a ($n=12$) nyilatkozott és csak 1% ($n=1$) mondta azt, hogy egyáltalán nem kedvelte az énekórákat.

A középiskolában az ének-zene órák kedveltsége az általános iskolához képest romlott (általános iskola: $M=3,73$, $SD=1,11$; középiskola: $M=2,42$, $SD=1,79$; $t=7,78$, $p<0,01$). A gyakorisági eloszlásban is eltérés figyelhető meg, hiszen miközben az általános iskolai eredmények egy jobbra tolódó haranggörbével voltak jellemezhetőek, a középiskolában ez bimodális. Ebben az esetben az „egyáltalán nem kedveltem” és a „kedveltem” válaszok voltak a legjellemzőbbek (3. ábra).



Az ének-zene órák kedveltsége az általános iskolában (3. ábra)

A középiskolai ének-zene órák negatív irányú kedveltségébe már a válaszadók 44%-a ($n=40$) tartozott, és a teljes minta 26,7% ($n=24$) mondta azt, hogy „egyáltalán nem kedvelte” az énekórákat. A középiskolában nem tudtunk szignifikáns különbséget kimutatni az inkább pozitívan nyilatkozó csoport ($M=0,43$, $SD=0,49$) és az inkább negatívan nyilatkozó csoport ($M=0,56$, $SD=0,49$) között ($t=-1,17$, $p=0,25$). Az általános- és középiskolai énekórák kedveltségében nem tudtunk szignifikáns különbséget kimutatni sem a tagozat, sem az alapszakok, sem a korcsoportok összevetésében.

Az ének-zene órán kívül végzett hangszeres tanulmányok és kórustevékenységek

Zeneiskolába a hallgatók 32%-a ($n=29$) járt. A nappali tagozatos hallgatók közül jelentősen többen tanultak zeneiskolában, mint a levelezősök (nappali: $M=0,49$, $SD=0,50$; levelezős: $M=0,20$, $SD=0,40$; $t=2,95$, $p<0,01$). Szintén szignifikáns különbséget találtunk a korcsoportok között. A 25 évnél fiatalabbakra jellemzőbb, hogy végeztek zeneiskolai tanulmányokat (25-: $M=0,42$, $SD=0,50$; 25+: $M=0,19$, $SD=0,40$; $t=2,39$, $p=0,02$). Zeneiskolában a hallgatók átlagosan 6 évet töltöttek ($M=6,03$, $SD=2,65$), akiknek 48%-a ($n=14$) 7 évet vagy annál több időt fordított általános iskolán kívüli zenetanulásra.

Általános iskolai tanulmányai alatt a hallgatók 29%-a ($n=26$), középiskolában 21%-a ($n=19$) énekelt kórusban. A nappali tagozatosok közül meghatározóan többen énekeltek kórusban általános iskolás korukban, mint a levelezősök (nappali: $M=1,79$, $SD=2,54$; levelezős: $M=0,74$, $SD=1,73$; $t=2,19$, $p=0,03$). Szintén szignifikáns különbséget találtunk a korcsoportok között. A 25 évnél fiatalabbak nagyobb arányban vettek részt általános iskolás korukban kóruséneklésen (25-: $M=1,70$, $SD=2,40$; 25+: $M=0,41$, $SD=1,48$; $t=3,16$, $p<0,01$). A középiskolában nem tudtunk jelentős különbséget kimutatni sem a tagozat, sem az alapszakok, sem a korcsoportok összevetésében. Azok, akik általános és/vagy középiskolás korukban jártak kórusba ($n=33$), átlagban 4 évet ($M=4,21$, $SD=2,77$) töltöttek el ezzel a tevékenységgel.

A zeneiskolai tanulmányokból és a kórusban való éneklésből egy összevont változót is létrehoztunk, amelyet ének-zene órán kívüli zenei tanulmányoknak neveztünk. A hallgatók 49%-a ($n=44$) semmilyen ének-zene órán kívüli zenei tanulmányokat nem végzett. 15,6%-uk ($n=14$) csak zeneiskolába járt, 18,9%-uk ($n=17$) csak kórusba, 16,7%-uk ($n=15$) mindkettőbe. A nappali tagozatosok (nappali: $M=1,46$, $SD=1,21$) és a 25 évnél fiatalabbak (25-: $M=1,36$, $SD=1,21$) is szignifikánsan aktívabban vettek részt ének-zene órán kívüli zenei tanulmányok végzésében, mint a levelezősök ($M=0,71$, $SD=1,02$; $t=3,20$, $p<0,01$) vagy a 25 évnél idősebbek (25+: $M=0,57$, $SD=0,93$; $t=3,50$, $p<0,001$).

Önbevalláson alapuló zenei képesség (zenei énkép)

Szerettük volna felmérni, hogy a hallgatók miként vélekednek a szak elvégzéséhez kapcsolódó zenei képességeikről a képzésbe való belépéskor. Két kérdés a zenei írás-olvasás képességéhez kapcsolódott. A válaszadók 41%-a ($n=37$) úgy nyilatkozott, hogy önállóan nem, 46%-a ($n=41$) kis segítséggel, 13%-a ($n=12$) önállóan is le tudna kottázni egy egyszerű gyermekdalt. A hallgatók 17%-a ($n=15$) önállóan nem, 46%-a ($n=41$) kis segítséggel, 13%-a ($n=12$) önállóan meg tudna tanulni egy egyszerű gyermekdalt. A hallgatók 6 fokú Likert-skálán (0-nagy hiányosságaim vannak, 6-rendelkezem a szükséges előképzettséggel) válaszolhattak arra a kérdésre, hogy „Mit gondol, milyen mértékben rendelkezik a szakjához, leendő hivatásához szükséges zenei előképzettséggel (ismeretek, készségek, képességek)?”. A kapott átlagértékek alapján ($M=2,64$, $SD=1,22$) a hallgatók közepesnek ítélik meg előzetes zenei tudásukat. Ezen belül 7%-uk ($n=6$) úgy véli, hogy teljes mértékben, szintén 7%-uk ($n=6$) viszont egyáltalán nincs birtokában az elvárt zenei ismereteknek. A zenei énkép egyes dimenzióinak eredményeit százalékpontokká alakítottuk. A különböző dimenziók alapstatisztikáit az 4. táblázatban közöljük.

Zenei énkép	Minimum	Maximum	M	SD
Kottázott gyermekdal	0	100	36,11	34,37
Megtanult gyermekdal	0	100	55,56	33,50
Szakhoz kapcsolódó kompetencia	0	100	52,89	24,41
Összevont mutató (%p)	0	100	49,75	23,09

A zenei énkép dimenzióinak alapstatisztikai mutatói (4. táblázat)

A teljes minta eredményeit figyelembe véve a szakhoz kapcsolódó kompetencia és a daltanulás között nincs szignifikáns különbség ($t=0,78$, $p=0,43$), azonban a kottázás, mind a daltanuláshoz ($t=-5,9$, $p<0,001$), mind a szakhoz kapcsolódó kompetenciához ($t=-5,06$, $p<0,001$) alacsonyabb értékű. A hallgatók ezen a területen érzik magukat a legkevésbé felkészültnek.

A nappali tagozatos hallgatók mindhárom kérdésben kompetensebbnek gondolják magukat a levelező tagozatosoknál (kottázni gyermekdalt: nappali: $M=1,00$, $SD=0,69$, levelező: $M=0,51$, $SD=0,61$; $t=3,59$, $p<0,01$), (megtanulni gyermekdalt: nappali: $M=1,31$, $SD=0,65$, levelező: $M=0,96$, $SD=0,63$; $t=2,54$, $p=0,01$), (zenei előismeretek: nappali: $M=3,08$, $SD=0,98$, levelező: $M=2,31$, $SD=1,29$, $t=3,19$, $p<0,01$).

Az alapszakok összevetését a három kérdés esetében is elvégeztünk. A csecsemő- és kisgyermeknevelő valamint az óvodapedagógusok között meghatározó eltérést találtunk mind a daltanulás (csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=0,88$, $SD=0,66$; óvodapedagógusok: $M=1,32$, $SD=0,65$; $t=-2,28$, $p=0,03$), mind a zenei előismeretek esetében (csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=2,12$, $SD=1,30$; óvodapedagógusok: $M=3,27$, $SD=0,93$; $t=3,02$, $p<0,01$). Az óvodapedagógusok a tanítókhoz képest is pozitívabban vélekedtek zenei előismereteikről (tanító: $M=2,63$, $SD=1,18$; óvodapedagógusok: $M=3,27$, $SD=0,93$; $t=0,35$, $p=0,01$).

A két korcsoport közül a 25 év alattiak jelentősen kompetensebbnek érzik magukat mind a daltanulás (25-: $M=1,26$, $SD=0,65$; 25+: $M=0,89$, $SD=0,61$; $t=2,72$, $p<0,01$), mind a kottázás (25-: $M=0,91$, $SD=0,69$; 25+: $M=0,46$, $SD=0,60$; $t=3,18$, $p<0,01$) területén.

A zenei közlés vizsgálatának eredményei

A teszt első részében a feladatok a szolmizációs- és az ABC-s hangok ismeretéhez kapcsolódtak. Az első feladatban, ahol a szolmizációs neveket kellett beírni a hangjegyes kottába a megadott kezdőhang alapján, jó eredményt értek a hallgatók ($M=81,21$, $SD=19,99$). Az eloszlást tekintve a 66%-nál (a kialakuló képesség vagy annál fejlettebb) jobban teljesített a minta 86%-a, míg 35% alatt (kezdeti fejlettség vagy annál alacsonyabb) csak 4%-uk. A betűkottás feladat az előzőnél nehezebbnek bizonyult (feladat 1.: $M=81,21$, $SD=19,99$; feladat 2.: $M=75,11$, $SD=23,45$; $t=3,69$, $p<0,01$). Az eloszlást tekintve a 66%-nál (a kialakuló képesség vagy annál fejlettebb) jobban teljesített a minta 81%-a, míg 35% alatt (kezdeti fejlettség vagy annál alacsonyabb) már 10%-uk. Az ABC-s hangok ismerete a 30%-os teljesítményt sem érte el ($M=26,36$, $SD=35,06$). Az eloszlást tekintve a 66%-nál (a kialakuló képesség vagy annál fejlettebb) már csak a minta 14%-a, míg 35% alatt (kezdeti fejlettség vagy annál alacsonyabb) már a 66%-uk. A három feladat összevont átlageredménye 65% lett ($M=65,44$, $SD=17,80$), ami a közepes fejlettség felső határát jelenti.

Sem a résztesztben, sem az egyes feladatok összehasonlításában nem volt a nappali és levelező szakos hallgatók között különbség. Az alapszakok összehasonlításában több szignifikáns eltérést is találtunk. A tanító szakosok a 2. feladatban (tanító: $M=81,33$, $SD=15,80$; csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=68,96$, $SD=24,68$, $t=-2,25$, $p=0,03$), az ABC-s hangok ismeretében (tanító: $M=34,74$, $SD=31,74$; csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=12,28$, $SD=29,97$; $t=-2,87$, $p<0,01$)

és a részteszt összevont eredményében is jobban teljesítettek, mint a csecsemő- és kisgyermeknevelők (tanító: $M=70,21$, $SD=12,60$; csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=60,88$, $SD=15,95$; $t=-2,66$, $p=0,01$).

A két korcsoport között ebben az esetben is kimutatható volt szignifikáns különbség. Annak ellenére, hogy a 25 év alattiak kompetensebbnek érezték magukat mind a daltanulás, mind kottázás területén az 1. (25-: $M=76,75$, $SD=22,75$; 25+: $M=87,59$, $SD=12,98$; $t=-2,86$, $p<0,01$) és 2. (25-: $M=70,32$, $SD=26,29$; 25+: $M=81,97$, $SD=16,70$; $t=-2,57$, $p=0,01$) feladatokban, valamint a teljes részteszten (25-: $M=61,94$, $SD=20,16$; 25+: $M=70,45$, $SD=12,35$; $t=-2,48$, $p<0,01$) is rosszabbul teljesítettek, mint az idősebbek.

A második résztesztbe tartozó 4. (ritmuskiegészítéssel) és 5. (ütemvonalas) feladat, a zene matematikai, számolási ismereteihez kapcsolódott. A két feladat százalékpontjai jelentősen különböznek egymástól (4. feladat: $M=39,72$, $SD=42,38$; 5. feladat: $M=47,58$, $SD=34,49$; $t=-2,46$, $p=0,02$). A 4. feladat átlagteljesítménye a kezdeti fejlettségű képesség, míg az 5. feladat a közepesen fejlett képesség kategóriájába esett. A 4. feladatban a gyakoriság eloszlást tekintve, a 66%-os (a kialakuló képesség vagy annál fejlettebb) eredményt a hallgatók közel egy harmada (32%), míg a 35% alatti (kezdeti fejlettség vagy annál alacsonyabb) 59%-uk ért el. Az 5. feladatban a kialakuló képesség vagy annál fejlettebb kategóriába szintén a hallgatók egy harmada (31%) került, de alacsonyabb lett (34%) a legrosszabbul (35% alatti) teljesítők száma. Ezen részteszt összevont átlaga ($M=44,87$, $SD=34,45$) a közepesen fejlett képesség tartományába esik.

Sem a résztesztben, sem az egyes feladatok összehasonlításában nem volt a nappali és levelező szakos hallgatók között különbség. Az alapszakok összehasonlításában szignifikáns eltérést találtunk. A tanító szakosok a 4. feladatban jobban teljesítettek, mint a csecsemő- és kisgyermeknevelők (tanító: $M=45,93$, $SD=43,62$; csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=24,00$, $SD=37,13$; $t=-2,20$, $p=0,03$). Szintén a 4. feladatban találtunk különbséget a két korcsoport között. Hasonlóan a szolmizációs feladatokhoz, ebben az esetben is a 25 évnél idősebbek értek el jobb eredményt (25-: $M=31,13$, $SD=40,10$; 25+: $M=52,03$, $SD=43,05$; $t=-2,36$, $p<0,02$).

A teljes teszten a hallgatók átlagosan 68%-os teljesítményt nyújtottak ($N=68,97$, $SD=19,15$). A képesség fokának szempontjából a kitöltők teljesítményét az 5. táblázatban foglaltuk össze.

<i>Képesség foka</i>	<i>százalékérték</i>	<i>hallgatók %-a</i>
kialakult képesség	86–100%	18 %
kialakuló képesség	66–85%	51 %
közepesen fejlett képesség	36–65%	24 %
kezdeti fejlettségű képesség	16–35%	6 %
kialakulatlan képesség	0–15%	1 %

A kitöltők teljesítménye a képesség fokának szempontjából (5. táblázat)

A teljes teszten elért eredmények alapján nem volt a nappali és levelező szakos hallgatók között meghatározó a különbség. Az alapszakok összehasonlításában egy szepontról találtunk jelentős eltérést. A tanító szakosok a teljes teszten magasabb %pontot értek el, mint a csecsemő- és kisgyermeknevelők (csecsemő- és kisgyermeknevelő: $M=63,48$, $SD=16,71$; tanító: $M=73,86$, $SD=14,23$; $t=-2,72$, $p<0,01$). Külön figyelemfelkeltő eredmény, hogy miközben a 25 évnél fiatalabbak jelentékeny mértékben részesültek hangszeroktatásban és jártak kórusba, az írásbeli teszten az idősebbek jobban teljesítettek (25-: $M=65,13$, $SD=21,57$; 25+: $M=74,46$, $SD=13,48$; $t=-2,52$, $p=0,01$).

Érdekességképpen megemlítendő, hogy a zenei közlés tekintetében a felmérés alapjául szolgáló zenei tesztek³⁷ a főiskolai hallgatók összesített eredményei a kialakult képesség³⁸ fokát mutatták. Természetesen ez jelen esetben nem lehet összehasonlítás alapja sem az életkort (a korábbi vizsgálatba bevont hallgatók életkora volt,) sem a vizsgált populációt (tanárképző főiskola 1–4. évfolyam ének szakos hallgatói) tekintve.

Összefüggésvizsgálatok

Összefüggésvizsgálatokat végeztünk a háttérkérdések, az írásbeli teszt résztesztjeinek, valamint a háttérváltozók és írásbeli teszt eredmények összevetésben is.

Elsőként az énekórák kedveltségének kapcsolatait kerestük az általános- és középiskola, valamint egyéb zenei tevékenységek végzése között. Az általános iskolai énekórák kedveltsége közepes erősségű kapcsolatban áll a középiskolai énekórák kedveltségével ($r=0,48$, $p<0,01$), valamint azzal, hogy járt-e zeneiskolába ($r=0,30$, $p<0,01$), kórusba ($r=0,31$, $p<0,01$) a Hallgató, illetve azzal, hogy megtud-e önállóan tanulni egy gyermekdal ($r=0,29$, $p<0,01$) és hogyan vélekedik zenei előismereteiről, alkalmasságáról ($r=0,21$, $p<0,05$). Az eredményekből nem következtethetünk egyértelműen arra, hogy akik az általános iskolában szerették az ének órát, azok a középiskolában is kedvelték, mert amikor összehasonlítottunk az énekórák iránt inkább pozitív vagy inkább negatív attitűddel rendelkező válaszadók általános- és középiskolai eredményeit csak közepes erősségű korrelációkat találtunk (inkább negatív csoport ált. isk.-középisk.: $r=0,48$, $p<0,001$; inkább pozitív csoport ált. isk.-középisk.: $r=0,44$, $p<0,001$).

A középiskolai énekórák kedveltsége, már csak az általános iskolai énekórák kedveltségével ($r=0,48$, $p<0,01$), a zeneiskolába járással ($r=0,28$, $p<0,01$) és a gyermekdal önálló megtanulásával ($r=0,28$, $p<0,01$) áll gyenge, de szignifikáns kapcsolatban. Érdekes eredményt kaptunk a zeneiskolába járással való összefüggés további feltárásával kapcsolatban, hiszen gyenge, de jelzés értékű kapcsolatot ($r=0,23$, $p=0,03$), csak azzal a csoporttal kaptunk, akik a középiskolában kevésbé kedvelték az ének-zene órákat.

A zeneiskolai tanulmányok az életkorral ($r=-0,28$, $p<0,01$) és a tagozattal ($r=-0,31$, $p<0,01$), valamint a középiskolában az énekórát inkább kedvelők csoportjának eredményeivel ($r=-0,23$, $p=0,03$) mutatnak negatív korrelációt,

³⁷ ERŐS, 1993

³⁸ Uo. 152.

valamint a zenei énkép egyes elemeivel (daltanulás: $r=0,48$, $p<0,001$; kottázás: $r=0,51$, $p<0,001$; alkalmasság: $r=0,33$, $p<0,01$) közepes erősségű kapcsolatot. A korábbi eredmények ismeretében ezekről az összefüggésekről elmondhatjuk, hogy azok, akik korábban zeneiskolába jártak, úgy ítélték meg, hogy a zenei képességek szempontjából kompetensebbek, akik pedig nem jártak előtte zeneiskolába, inkább alulértékelték magukat. A személyes kompetenciáról való vélekedések, azonban az írásbeli eredményekre hivatkozva nem voltak megalapozottak, sőt ellentétes irányúak voltak.

A kórusban való éneklés szintén az életkorral ($r=-0,33$, $p<0,01$) és a tagozattal ($r=-0,28$, $p<0,01$) mutat negatív korrelációt, valamint a szakhoz illeszkedő alkalmassággal ($r=0,23$, $p=0,03$) gyenge kapcsolatot. A zenei énkép mindhárom eleme közepes erősségű kapcsolatban áll egymással (6. táblázat).

	Megtanulni gyermekdalt	Szakhoz zenei kompetencia
Kottázni gyermekdalt	0,53**	0,49**
Megtanulni gyermekdalt	-	0,39**

Megjegyzés: ** $p<0,001$

A zenei énkép három elemének összefüggései (6. táblázat)

A részesztek egyes feladatai csak néhány háttértényezővel állnak gyenge kapcsolatban. Az 1. feladat az legmagasabb iskolai végzettséggel ($r=0,26$, $p=0,01^*$), a korcsoporttal ($r=0,29$, $p=0,01^{**}$) és a gyermekdal önálló megtanulásával ($r=0,25$, $p=0,02^*$). A 2. feladat a korcsoporttal ($r=0,23$, $p=0,03^*$), a szakkal ($r=0,24$, $p=0,03^*$), a szakhoz kapcsolódó előismeretekkel ($r=0,26$, $p=0,01^*$) és a daltanulással ($r=0,29$, $p<0,01^{**}$). A 3. feladat, amelyben az ABC-nevek ismeretéhez kapcsolódott, markánsabb összefüggések rajzolódtak ki. A jobb teljesítmény szorosabb kapcsolatban áll a zeneiskolába járással ($r=0,47$, $p<0,001^{**}$), a szakkal ($r=0,33$, $p=0,01^{**}$), valamint a gyermekdal önálló megtanulásával ($r=0,35$, $p<0,001^{**}$) és a szakhoz kapcsolódó előismeretekkel ($r=0,27$, $p=0,01^*$). Érdemes megjegyezni, hogy a zeneiskolai tanulmányok nem mutattak összefüggést a szolmizációs hangok ismeretével.

A ritmusismeretekhez kapcsolódó 4. feladat csak a korcsoporttal ($r=0,25$, $p=0,02^*$), míg az 5. feladat a zeneiskolába járással ($r=0,26$, $p=0,01^*$), a gyermekdal önálló megtanulásával ($r=0,23$, $p=0,03^*$) és a szakhoz illeszkedő előismeretekkel ($r=0,21$, $p=0,05^*$) függenek kis mértékben össze.

A teljes teszten elért eredmények a zeneiskolába járással ($r=0,24$, $p=0,02^*$), a gyermekdal önálló megtanulásával ($r=0,37$, $p<0,001^{**}$), a szakhoz illeszkedő előismeretekkel ($r=0,28$, $p<0,01^{**}$), a korcsoportokkal ($r=0,21$, $p=0,05^*$) és a szakkal ($r=0,25$, $p=0,02^*$) korrelálnak.

Az írásbeli teszt egyes feladatainak és részesztjeinek összefüggésvizsgálatait is elvégeztük. Az két szolmizációs feladat ($r=0,72$, $p<0,001$) és a két ritmusfeladat ($r=0,88$, $p<0,001$) együttjárása szoros kapcsolatot jelez. Az ABC-s hangok ismerete azonos erősségű korrelációban áll minden más feladattal (1. feladat: $r=0,37$, $p<0,001$); 2. feladat: $r=0,44$, $p<0,001$; 4. feladat: $r=0,42$, $p<0,001$; 5. feladat: $r=0,41$, $p<0,001$).

Összefoglalás

A képzésbe belépő hallgatók zenei alapképességeinek fejlettségi szintje a zenei közlés területén átlagosan 68%, ami a kialakuló képesség kategóriájába tartozik. Pozitívum, hogy ebbe a kategóriába a hallgatók 51%-a esik, míg további 18% kialakult képességgel rendelkezik. A hallgatók 31%-a közepesen fejlett vagy annál gyengébb képességű. Az egyetemi képzésben ők szorúlnak a legnagyobb odafigyelésre, és számukra legszükségesebb a felzárkóztatás. A teszt egyes feladatai közötti teljesítmény szignifikánsan eltért egymástól. Legkönnyebbnek az 1. feladat bizonyult, amelyben a szolmizációs neveket kellett beírni a hangjegyes kottába. A betűkottás feladat az előzőnél, míg az ABC-nevek ismeretét mérő feladat, az előző kettőnél is nehezebbnek bizonyult. Összességében ez érte el a legalacsonyabb pontszámot.

Az alapszakok közül a tanító szakosok jelentősen jobban teljesítettek, mint a csecsemő- és kisgyermeknevelők, mind a teljes teszten mind a résztesztek különböző feladatain (2., 3. és 4. feladat).

A zeneiskolai tanulmányokat korábban végző hallgatók eredményei a szolmizációs hangok ismeretéhez kapcsolódó 1. és 2. feladatban nem jobbak, mint a zeneiskolába nem járóké, de mind az ABC-hangok ismeretében, mind a ritmussal összefüggő feladatok, mind pedig a teljes teszten jobban teljesítettek. Külön figyelemfelkeltő eredmény, hogy miközben a 25 évnél fiatalabbak szignifikánsan nagyobb mértékben részesültek hangszeroktatásban és jártak kórusba, az írásbeli teszten az idősebbek jobban teljesítettek.

A kórusban való éneklés semmilyen összefüggésben nem állt az írásbeli teszt feladataival, ami alapján úgy véljük, hogy jelentősen pozitív hatást nem tudott gyakorolni a korábbi kórusban eltöltött idő és tapasztalat a Hallgatóink tesztünkben mért zenei kompetenciáira.

Eredményeink alapján azok, akik korábban zeneiskolába jártak, úgy ítélték meg, hogy a zenei képességek szempontjából kompetensebbek, akik pedig nem jártak előtte zeneiskolába, inkább alulértékelték magukat. A személyes kompetenciáról való vélekedések, azonban az írásbeli eredményekre hivatkozva nem voltak megalapozottak, sőt ellentétes irányúak voltak.

A kapott átlagértékek alapján a hallgatók közepesnek ítélik meg előzetes zenei tudásukat. A szakhoz kapcsolódó kompetencia és a daltanulás között nem tudtunk szignifikáns különbséget kimutatni, azonban a kottázás, mind a daltanulásnál, mind a szakhoz kapcsolódó kompetenciánál alacsonyabb értékű. A hallgatók ezen a területen érzik magukat a legkevésbé felkészültnek. A nappali tagozatos hallgatók mindhárom kérdésben kompetensebbnek gondolják magukat a levelező tagozatosoknál.

További kutatási irányok és javaslatok

A további kutatási irányok közül elsősorban a felsőoktatás területére szeretnénk fókuszálni, ugyanakkor nem kerülhető meg a háttérkérdések és a teszteredmények összefüggései alapján a korábbi iskolai szintek megemlézése.

Az alapfokú oktatást tekintve különösen a felső tagozaton mindenképp előtérbe kellene helyezni az elméleti ismeretek más módszerekkel való, a gyermekek

életkorához és személyiségéhez közelebb álló, gyakorlatorientáltabb és élményközpontúbb átadását. Mivel a zenei közlés általunk vizsgált elemei mind olyan zenei összetevők ismeretét és alkalmazását feltételezték, melyek főképp ehhez az életkorhoz kapcsolódnak és melyek az alapfokú iskolai ének-zene oktatás részét képezik.

A középfokú oktatás esetében érdemes lenne alapkutatásokat végezni, amelyek középpontjába szintén a tudástranszfer formáinak újragondolását lehetne állítani, mivel a kutatási eredmények jelzik ezen az iskolafokozaton az ének-zene órák kedveltségének jelentős csökkenését.

Jelen kutatás folytatásaként további feladat a felmérés digitális részének (hangközhallás, dallamok visszaéneklése, ritmusok reprodukálása) elemzése és a tesztekhez kapcsolódó kvalitatív eredmények kiértékelése. E vizsgálat folytatásaként pedig a belépő hallgatók zenei alapképességeinek mérése minden év szeptemberében, a mérőeszköz tökéletesítése és az egyes, különböző években mért eredmények összevetése. Fontosnak tartjuk továbbá a kutatásban korábban részt vett hallgatók zenei fejlődésének követését utánmérésekkel (pl.: az első évfolyam alapozó zenei kurzusait követően és/vagy a képzés végén), az eredmények összevetését a korábbi mérésekkel. Illetve mindezzel párhuzamosan a kutatás kiterjesztését más képzőhelyek vonatkozásában és az eredmények összehasonlítását, a mérések eredményei alapján ajánlások készítését a felsőoktatás e területére vonatkozóan. Mivel kutatási eredményeink alapján a 2023. évben a vizsgált képzésekbe belépő Hallgatóink közel harmada (31%) közepesen fejlett vagy annál gyengébb képességű, így indokolt e csoport egyéni/kiscsoportos mentorálása, továbbá olyan, például digitális oktatási anyagok készítése, melyek alkalmasak az egyéni gyakorláshoz speciálisan e képzési területre vonatkoztatva. A „jobban teljesítő” hallgatók esetében pedig a „finomhangolás” lehet egy további feladatunk, melynek során a zenei közléssel kapcsolatos tipikusnak mondható tévesztések korrigálása és alaposabb elméleti, gyakorlati megközelítése lehet a cél az adott alapszakokra szabva.

Irodalom

- DARABOS Ferencné: *Főiskolai helyzetjelentés egy felmérés alapján*. Az ének-zene tanítása, 1988/3. 105–108.
- DOHÁNY Gabriella: *A zenei műveltség és az ének-zene tanulásával kapcsolatos háttérváltozók összefüggéseinek empirikus vizsgálata a középiskolás tanulók körében*, PhD értekezés, Szeged, 2013.
http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1943/1/Disszertacio_dohany.pdf
- DOMBINÉ KEMÉNY Erzsébet: *A zenei képességeket vizsgáló standard tesztek bemutatása, összehasonlítása és hazai alkalmazásának tapasztalatai*. In: Czeizel Endre–Batta András (szerk.): *A zenei tehetség gyökerei*. Mahler Marcell Alapítvány–Arktisz Kiadó, Bp., 1992. 207–248.
- ERŐS Istvánné: *Zenei alapképesség*. Szerk.: Nagy József. Akadémiai Kiadó, Bp., 1993.
- GEMBRIS, Heiner: *Grundlagen musikalischer Begabung und Entwicklung*. Wissner-Verlag, Augsburg, 1997.
- GIFFORD, Edward: *The Musical Training of Primary Teachers: Old Problems, New Insights and Possible Solutions*. British Journal of Music Education, 1993/1. (10.) 3–46.
- G. RIGGS, Ronald: *A Survey of the Musical Background of Students Attending the St. Cloud State Teachers College*. 1947.
- HOLDENLAND, Hilary–BUTTON, Stuart: *The teaching of music in the primary school by the non-music specialist*. British Journal of Music Education. 2006/1. (23.) 23–38.
http://dro.dur.ac.uk/1974/1/1974.pdf?DDD29+de_d4ss
- JANURIK Márta: *Áramlatélmény az iskolai ének-zeneórákon*, Magyar Pedagógia, 2007/4. 295–320.
- JANURIK Márta–PETHŐ Villő: *Flow élmény az énekórán a többségi és a Waldorf iskolák összehasonlító elemzése*, Magyar Pedagógia, 2009/3. 193–226.
- JANURIK Márta–SZABÓ Norbert–JÓZSA Krisztián: *A zenei énkép jellemzői és összefüggése a zenei képességekkel hetedik osztályosok körében*. Magyar Pedagógia, 2020/2. (120.) 171–200.
 DOI: 10.17670/MPed.2020.2.171
- JÓZSA Krisztián: *Az elsajátítási motiváció*. Műszaki Kiadó, Budapest, 2007.
- KIS Jenő Kálmánné–dr. KENESEI Éva: *Változások a tanító szakos hallgatók zenei tanulmányaiban és műveltségében*, Doktori (PhD) értekezés, Veszprém, 2010.
http://konyvtar.unipannon.hu/doktori/2010/Kis_Jenone_dissertation.pdf
- KOUTSOUPIDOU, Theano: *Self-Assessment in Generalist Preservice Kindergarten Teachers' Education: Insights on Training, Ability, Environments, and Policies*. Arts Education Policy Review, 2010/3. (111.) 105–111.
 DOI:10.1080/10632911003626937
- L. NAGY Katalin: *Az ének-zene tantárgy helyzete egy kérdőíves felmérés tükrében*. 2009. <http://ofi.hu/az-enek-zene-tantargy-helyzete-egy-kerdoives-felmeres-tukreben>
- NAGYNÉ ÁRGÁNY Brigitta: *A zenei előképzettség összetevőinek komplex vizsgálata óvodapedagógus és tanító alapszakos hallgatók körében a Kaposvári Egyetemen*, (Doktori disszertáció) 2019.
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/19302/nagyne-argany-brigitta-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- NAGYNÉ ÁRGÁNY Brigitta: *A zenei nevelés egyes kérdéseinek vizsgálata óvodapedagógus hallgatók körében.* In: Dávid János (szerk.) Tanszéki tanulmányok. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Szakmódszertani Tanszék, Kaposvár, 2014. 78–110.
- ÖZMENTEÚA, Sabahat–GÜRGENB, Elif Tekin: *Pre-school and elementary school pre service teachers' learning outcomes for music.* Procedia Social and Behavioral Sciences 2010/9. 444–449.
DOI: [10.1016/j.sbspro.2010.12.178](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.178)
- RÉTI Anna: *Az alkalmassági vizsgáról.* In: Az ének-zene tanítása, A Művelődési Minisztérium módszertani folyóirata, 1989/4. 145–146.
- RUSSELL-BOWIE, Deirdre: *Cross-national Comparisons of Background and Confidence in Visual Arts and Music Education of Pre-Service Primary Teachers.* In: Australian Journal of Teacher Education, 2010/4. (35.) 64–78.
<http://ro.ecu.edu.au/ajte/vol35/iss4/5>
- SUOMI, Henna: *Future primary school teachers lack the necessary competence to teach music.* In: Proceedings of the International Society for Music Education 34th World Conference on Music Education. Published in Australia in 2020 International Society for Music Education (ISME) Suite 148 45 Glenferrie Road 545–553.
<https://www.isme.org/sites/default/files/documents/Proceedings%20of%20the%202020%20ISME%20WORLD%20CONFERENCE.pdf>
- SUŠIĆ, Blaženka Bačlija: *Preschool Teachers' Music Competencies Based on Preschool Education Students' Self-Assessment.* Croatian Journal of Education, 2018/1. (20.) Sp. Ed. 113–129.
- TAKÁCS Viola: *Tantárgyi attitűdök struktúrája,* Magyar Pedagógia, 2001/3. 301–318.
- TURMEZEYNÉ Heller Erika: *A tanító- és óvodapedagógus-képzésbe belépő hallgatók zenei hallásának vizsgálata.* Pedagógusképzés, 2007/1–2. 85–96.
- TURMEZEYNÉ Heller Erika–MÁTH János: *A zenei írás-olvasási képesség fejlődésének longitudinális vizsgálata 2–8. osztályosok körében.* Geniusz Műhely, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, MATEHETSZ Kiadványsorozata, 2014.
- TURMEZEYNÉ HELLER Erika–MÁTH János–BALOGH László: *Zenei képességek és iskolai fejlesztés.* Magyar Pedagógia, 2005/2. 207–236.

Abstract

STUDY OF THE LEVEL OF MELODY AND RHYTHM COMMUNICATION ABILITIES AMONG FIRST GRADE PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL TEACHER TRAINING BA STUDENTS

For the last thirty years, in professional journals several articles have been published on the efficiency of music education of students entering higher education. These works mostly diagnosed the current situation (Réti, 1989) from the aspect of deficiency of musical abilities. Nowadays, emphasis has been put on seeking ways to advance, in which the experiences and the motivation to learn are in focus (Nagyné, 2019). The aim of our research is to explore the level of melody and rhythm skills at the beginning of the higher education (Erős, 1993) and their relationship between the background variables. In the light of the findings nearly a third of the students belong to the moderately advanced or weaker category. The results of those who previously studied at a music school are significantly better and we found differences in the comparison of bachelor's programs. Based on the research, priority areas can be determined from the beginning of the music education at this level.